

Een sfeerbeeld uit onze rijke historie

Legering te velde

Vooraf

In de laatste vier maanden van 2022 heb ik de eer gehad om Jiska van Daal, een student geschiedenis, te begeleiden bij het onderzoek dat zij tijdens haar stage heeft gedaan naar de manier waarop en de middelen waarmee militairen tijdens inzet werden gelegerd en gebruik konden maken van sanitaire voorzieningen. De lezer moet zich bij het lezen van deze editie realiseren dat in die periode pijnlijk duidelijk werd hoe de belabberde legering van Russische soldaten in Boetsja (ook wel bekend als 'de gehaktmolen') zijn effect had op hun moreel. Tijdens haar onderzoek ontdekte zij dat de officiële archieven v.w.b. deze twee logistieke diensten vrij leeg waren en ook het aantal bronnen in ons eigen archief slechts gering was. ***Nomen est omen***, is een bekend gezegde. Misschien hadden wij van het Bureau Geschiedschrijving ons dat moeten realiseren toen wij de stageopdracht gaven aan deze studente. Le(eg)gering is namelijk een samenvoeging van de woorden leeg en gering. Tijdens haar onderzoek was Jiska vooral aangewezen op menselijke bronnen. Gelukkig heeft een aantal gepensioneerde militairen van het voormalige dienstvak der intendance hun persoonlijke ervaringen met haar kunnen en willen delen. Uiteindelijk is Jiska er in geslaagd om op 21 december 2022 (de kortste dag!) een alleszins leeswaardig onderzoeksrapport op te leveren, waarin zij een overzicht geeft van de ontwikkelingen op het gebied van legering en sanitaire voorzieningen vanaf de mobilisatie in 1914 tot aan 2022. In deze editie van mijn vaste column geef ik alvast een impressie van de inhoud. Mocht je na het lezen geïnteresseerd zijn om het gehele onderzoeksrapport te ontvangen, neem dan contact op met de secretaris van het Bureau Geschiedschrijving: secretaris@logistieklandmacht.nl Zoals gewoonlijk wens ik iedereen weer veel leesplezier en bedenk daarbij: "Als iets wat gewoon lijkt, ineens bijzonder blijkt, dan moet je er 'gewoon' weer bijzonder veel aandacht aan besteden."

Lkol bd Piet IJntema

Inleiding

Bij de aanvaarding van de stageopdracht heeft Jiska te horen gekregen dat een goede legering en goede sanitaire voorzieningen een essentiële bijdrage kunnen (en zouden moeten) leveren aan zowel de mentale als fysieke gezondheid van ingezette militairen en daarmee ook aan het opbouwen en

instandhouden van de wil tot (door)vechten. Tijdens het onderzoek bleek dat de mate waarin de Nederlandse krijgsmacht in staat is geweest de gewenste service te verlenen sterk afhankelijk is geweest van een aantal factoren van invloed: het karakter van de inzet (beweeglijk of statisch optreden), het dreigingsniveau, de duur van de inzet, de lokale infrastructurele en klimatologische omstandigheden, de technologische ontwikkelingen en niet te vergeten de invloed die het thuisfront, de media en de social media hebben. Jiska onderscheidt in haar onderzoeksrapport een viertal tijdsperiodes: legering ten tijde van de twee Wereldoorlogen (1914-1945), legering gedurende de inzet in voormalig Nederlands-Indië (1945-1949), legering tijdens de Koude Oorlog (1950-1989) en legering bij uitvoering van 'vredesoperaties' (1989-heden). Hieronder geef ik kort weer wat haar synthese is voor elk van deze perioden.

[Legering ten tijde van de twee Wereldoorlogen \(1914-1945\)](#)

“De legering van soldaten bij de Nederlandse Landmacht tijdens inzet of voorbereiding daarop kent in de eerste helft van de twintigste eeuw weinig ontwikkelingen. Wat betreft onderdak wordt er bij voorkeur gebruik gemaakt van gebouwen ter plaatse om daar te kunnen inkwartieren. Tenten worden pas ingezet als er een tekort is aan bruikbare vaste infrastructuur. De soldaat beschikt daarom niet organiek over middelen, die van pas komen bij het legeren. Dat er tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog geen verschil bestaat in de manier van legeren, heeft een aantal mogelijke oorzaken. In beide situaties treedt de krijgsmacht op eigen grondgebied op, waardoor men ervan uitgaat dat men eenvoudig gebruik kan maken van vaste infrastructuur. Bovendien hecht de legerleiding in deze periode nog geen belang aan hygiëne en goede sanitaire voorzieningen. De ontwikkeling van de auto leidt tot veel aandacht voor het belang van het onderhoud aan de motoren. Materiële gevechtsgereedheid krijgt meer prioriteit dan de personele gevechtsgereedheid.”

[Legering gedurende de inzet in voormalig Nederlands-Indië \(1945-1949\)](#)

“De slaap- en sanitaire voorzieningen, die bij kunnen dragen aan het behoud van mentale en fysieke gezondheid bij de militairen tijdens hun inzet in voormalig Nederlands-Indië, nemen dankzij de context van het conflict een specifieke vorm aan. Doordat de Landmacht decennialang geen ervaring heeft opgedaan met het langdurig legeren van militairen, waarbij er sprake is van een aanzienlijk dreigingsniveau, wordt de Landmacht in Nederlands-Indië geconfronteerd met een aantal uitdagingen. Door de nasleep van de Tweede Wereldoorlog is de materieelsituatie voor de eenheden in voormalig Nederlands-Indië zeer slecht. Daarnaast hebben veel militairen van de Koninklijke Landmacht amper de tijd gehad om te oefenen voor dit conflict, waardoor naast het materieel ook de mens onvoldoende voorbereid is. De onbekendheid met de geografische en klimatologische omstandigheden is een andere verzwarende factor. Tot slot vormt het irregulier optreden van de wijdverspreide rebellengroepen een groot probleem. De Nederlandse eenheden worden hierdoor op vele fronten verrast in een land dat hen minder bekend is dan de vijand. Dankzij de grote, vaak persoonlijke, inzet en het van Nederlandse militairen bekende improvisatievermogen, is de Koninklijke Landmacht toch in staat zich aan te passen aan de vele uitdagingen. Terugkijkend kan men concluderen dat er veel lessen kunnen worden getrokken uit dit conflict.”

Uiteraard maakt het (net als in de eerste helft van de 20^e eeuw en daarvoor) in die tijd nog wel een verschil welke rang iemand bekleedt. Onderstaande foto's laten dat goed zien.

Legering tijdens de Koude Oorlog (1950-1989)

“Beide niveaus van legering, zowel minimaal als uitgebreid, hebben het behouden van de mentale en fysieke gezondheid van de militair als doel. Het denken over het op peil houden van de mentale gezondheid maakt gedurende de periode van de Koude Oorlog een enorme ontwikkeling door. Met name aan het begin van deze gespannen veiligheidssituatie ligt de focus van het behoud van mentale gevechtskracht op rationele, en dus geen fysieke, factoren. Hierbij moet men denken aan kameraadschap, discipline, zelfrespect maar ook een stukje traditie en propaganda. Dit lijkt overeen te komen met de factoren waarop tijdens de Tweede Wereldoorlog is teruggegrepen, waarin de individuele militair zelf sterk en flexibel genoeg moet zijn om de uitdagingen van oorlogsvoering te weerstaan. Tijdens de Tweede Wereldoorlog is er echter een daadwerkelijke, zichtbare vijand die niet alleen voor dreiging, maar ook voor werkelijke slachtoffers zorgt. De Koude Oorlog daarentegen, is in West-Europa nooit geëscaleerd tot een gewelddadig conflict. Vanaf ongeveer de jaren '60 merken commandanten dat het hierdoor uitdagend wordt om met name de mentale gevechtskracht van hun troepen op peil te houden. De militairen van de Koninklijke Landmacht worden gedurende oefeningen in Duitsland wel flink beziggehouden, maar bereiden zich voor op een conflict waarvan het onzeker is (soms zelfs onwaarschijnlijk geacht) of dat het in werkelijkheid ooit zover zal komen. Daarnaast hebben

veel van deze militairen geen enkele ervaring met een echte dreiging van geweld. Naast disciplinaire en psychologische manieren om mentale gevechtskracht op peil te krijgen en te houden, ligt de focus op de leefomstandigheden van de militair te velde. Gedurende een oefening in Duitsland streeft de oefenleiding naar het creëren van een zo'n realistisch mogelijke weerspiegeling van een oorlogssituatie. Soldaten mogen daarom niet van alle gemakken worden voorzien waaraan zij in de kazerne gewend zijn. Het verzorgingsniveau moet er daarbij voor zorgen dat de militair op de proef gesteld wordt op het gebied van ontbering, slaapgebrek en persoonlijke hygiëne. Het oogmerk is om op die manier na afloop een gevoel van kameraadschap en voldoening te scheppen, die de mentale

gevoel van kameraadschap en voldoening te scheppen, die de mentale

gevechtskracht van een militair gereed moet maken voor een geestelijk beter te bevatten omschakeling van vredes- naar oorlogstijd.

De verschillende factoren die invloed (kunnen) hebben op de vorm van legering te velde zijn ook in deze periode goed terug te zien. Met name tijdens de oefeningen in Duitsland drukt de internationale politiek zijn stempel op de legeringsvoorzieningen, omdat er rekening gehouden moet worden met een groot en zelfs nucleair conflict. In Libanon is er minder sprake van een dreiging voor een grootschalig conflict. Toch zijn ook hier de nieuwe internationale betrekkingen te zien, doordat het een van de eerste grote missies onder de vlag van de Verenigde Naties is. De nieuwe samenwerkingsverbanden (VN en NAVO) zorgen voor mogelijk meer toegang tot legeringsgebieden en -materiaal. Daarnaast bieden technische ontwikkelingen de mogelijkheid dat de frontsoldaat niet alleen comfortabeler, maar ook veiliger en hygiënischer gelegerd kan worden. Hoewel er een aanzienlijk verschil is in klimatologische omstandigheden tussen Duitsland en Libanon, is hier voor wat betreft de legeringsvoorzieningen weinig verschil in terug te zien. Tot slot zorgt de nieuwe dreigingsvorm van (nucleaire) raketten ervoor dat camouflage, ook voor slaap- en sanitaire faciliteiten, te allen tijde hoogstnoodzakelijk is.”

Legering bij uitvoering van ‘vredesoperaties’ (1989-heden)

In het onderzoeksrapport gaat Jiska wat dieper in op twee missies: de Nederlandse inzet in voormalig Joegoslavië (VN) en de inzet in Afghanistan (NAVO). Hieronder geef ik een tweetal aantal bevindingen weer.

“Hoofdtak 2 (bijdragen aan de internationale rechtsorde en daarmee het uitvoeren van vooral VN-vredemissies) wordt als dé toekomst en zelfs het bestaansrecht van de landmacht/krijgsmacht gezien. Wat volgt is een snelle afbraak van capaciteiten voor *major combat*-optreden en de opbouw van lichte snel inzetbare eenheden voor vredesmissies; zie ook de totstandkoming van de 11 Luchtmobiele Brigade. Deze ontwikkeling leidt ook tot een verder verlies van interesse voor legering van militairen te velde. De focus gaat naar het verblijf van militairen (bij voorkeur onder de vlag van de VN) in relatief veilige *compounds*.”

“Omdat er voor Nederland geen directe oorlogsdreiging is, wordt het door de Nederlandse maatschappij, en daarmee ook de politiek, niet geaccepteerd dat er onnodig en vermijdbaar Nederlandse doden vallen. Toch is het dreigingsniveau in de gebieden waar Nederlandse eenheden opereren zeer hoog. Het bepantseren van de containers waar de militairen in slapen is daarom niet alleen in sommige situaties noodzakelijk, maar zorgt ook voor een beetje ‘*peace of mind*’ bij de slapende militair en het thuisfront en daarmee voor behoud van gevechtskracht resp. draagvlak. Dit zijn twee redenen, tactisch en maatschappelijk, waarom men kiest voor het vrijwel volledig bepantseren van de twee basiskampen. Er zijn daarentegen vanuit Defensie zelf signalen geweest die aangeven dat volledige bepantsering in de praktijk ook voor moeilijkheden zorgt. Allereerst moeten deze bepantserde containers vervoerd worden. Deze aanvoer zorgt ervoor dat er extra colonnes nodig zijn om de containers bij het basiskamp te krijgen, wat vervolgens de daarvoor verantwoordelijke logistieke eenheden in gevaarlijke situaties kan brengen.”

Uiteraard gaven wij onze studente ook nog een andere opdracht mee: Geef antwoord op de vraag: Waar vinden we het regiment en ‘haar’ eenheden terug? Het is eigenlijk een ereschuld die wij als Bureau Geschiedschrijving moesten inlossen. Wij (en ook anderen) doen vaak uitgebreid verslag van

'heldendaden' op het gebied van transport en bevoorrading klasse III en V, maar het o zo essentiële functiegebied 'Logistieke Diensten' komt er altijd maar bekaaid af.

Nu weten wij en ook al de lezers van dit vakblad dat er ooit eenheden waren voor wie het de hoofdtaak was: 113 Algemene Uitrusting Aanvullingsplaats Compagnie, 113 en 115 Algemene Bevoorradingendiensten Compagnie en 150 en 250 Gemengde Compagnie.

En gelukkig is er ook vandaag de dag nog een eenheid die een bijdrage levert aan het opbouwen en instandhouden van de wil om te (blijven) vechten: 240 Dienstencompagnie.